

Ринок фінансово-банківських послуг

Лачин Візир огли АБИШЛИ

**ФОРМУВАННЯ
ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ
І ЗАГАЛЬНИЙ АНАЛІЗ
ЇЇ ВПЛИВУ НА ЕКОНОМІКУ**

Резюме

Викладено основні теоретичні напрямки у сфері вивчення інвестиційної політики. Крім того, вивчено вплив держава на інвестиційні процеси, у тому числі проаналізовано різні моделі державного регулювання інвестиційних процесів. Особливе місце посідає вивчення досвіду зарубіжних країн у сфері інвестиційної політики держави.

Ключові слова

Іноземні інвестиції, національна економіка, державне регулювання, регулювання інвестицій, загальнонаціональні інтереси, економічна політика, інвестиційний клімат, економічний розвиток.

Класифікація за JEL: F21; G32.

© Лачин Візир огли Абишли, 2010.

Абишли Лачин Везир огли, аспірант кафедри організації митної справи і управління Бакинського державного університету, Азербайджан.

У найширшому сенсі інвестиційна політика може розглядатися як частина державної економічної політики, спрямована на забезпечення ефективної інвестиційної діяльності [1, с. 332]. Оскільки економіка країни постійно потребує інвестицій, держава у плані економіки готує і намагається ефективно втілювати в життя інвестиційну політику. Оскільки ця інвестиційна політика охоплює всі сфери економіки країни, джерела коштів, необхідні для забезпечення її цілей, бувають численними. Одним із джерел, як відомо, є іноземні інвестиції. Тому формується політика іноземних інвестицій, що є одним з напрямків державної інвестиційної політики і становить її важливу частину. Головним завданням є створення економічних умов для збільшення довгострокових інвестицій і залучення іноземних капіталів. Мобілізація коштів на цій основі дає змогу більш інтенсивно провести структурну і технологічну перебудову економіки і забезпечити зростання ефективності інвестицій [2, с. 133] Азербайджанської держави, відіграє своєрідну роль у піднесенні національної економіки, її стабільному розвитку і забезпеченні продуктивної зайнятості населення. Для втілення в життя цієї політики необхідно розробити спеціальні інвестиційні програми, у яких особливості національної економіки в умовах перехідного періоду та міжнародний досвід має бути з усіх боків вивчено та взято до уваги. У цей час особливу увагу приділяють стратегічно важливим сферам для розвитку економіки країни.

Під час формування інвестиційної політики держава, беручи до уваги інтереси іноземних держав та їх представників, повинна забезпечувати і свої національні інтереси. Крім того, потрібно брати до уваги й інтереси інших суб'єктів економіки країни. Інакше кажучи, при формуванні інвестиційної політики узгоджуються загальнонаціональні інтереси, індивідуальні інтереси та інтереси іноземних суб'єктів.

«Набір інструментів» інвестиційної політики дуже обмежений. Тому, використовуючи їх, необхідно точно знати, який інструмент у яких умовах який ефект може дати. Разом із тим, конкретні інструменти державного регулювання інвестиційної діяльності доцільно використовувати диференційовано [1, с. 339]. У такому випадку важливе значення становить вивчення досвіду державної політики в інвестиційному регулюванні, оскільки державна політика – це модель, яка поєднує в собі кілька інструментів. Існують три моделі регулювання інвестицій, що стимулюють інвестування та відрізняються один від одного аспектами підходу до тієї чи іншої задачі.

У першій моделі основну увагу спрямовано на особисті інвестиції. У другій моделі основну увагу спрямовано на державне фінансування особистих проектів. У третій моделі держава координує діяльність різних приватних інвестицій. Безумовно, кожна модель містить у собі широкий «набір інструментів». Однак ми ці моделі групуємо відповідно до основних цілей. Перелічені моделі з успіхом було реалізовано в низці країн з ринковою еко-

номікою. Тому доцільно впроваджувати цю практику й у країнах із перехідною економікою.

У так званої американської моделі регулювання здійснюється переважно податковими важелями. Поряд із цим втілюють у життя й інші ліберальні макроекономічні заходи, що є продовженням податкового регулювання, щоб за їх допомогою здійснювати вплив на такі категорії, як ціна і ринок. Під час здійснення цих заходів значення банків (залежить від інструкцій держави) доволі суттєве, проте в розподілі інвестиційних ресурсів важливе місце належить фондовим біржам. Основним чинником, що зумовлює діяльність цієї моделі, є розвинений ринок цінних паперів. Функція держави в цій області здійснюється шляхом підготовки і координації інформації про ринок і макроекономічних показників країни. У цій моделі рідко відбувається безпосередня реалізація інвестицій держави. Загалом модель себе виправдовує. Однак є й недоліки цієї моделі. Наприклад, вона не забезпечує накопичення за короткий час потрібної маси грошей, а також і не стимулює це накопичення.

Другу модель, яку характеризує формування сильного зв'язку між державою й особистим інвестором, називають японською моделлю. Для цієї моделі характерний безпосередній контроль держави над банками. Цим воно ставить під свій контроль накопичення і розподіл особистих коштів. Держава, надаючи корпораціям на поступливих умовах накопичені від громадян кошти, змушує їх дотримуватися основної умови. Це умова – діяти в тісному зв'язку з державою і повністю дотримувати взятих на себе зобов'язань. Спрямовані в інфраструктуру інвестиції утворені відповідно до потреб конкретних особистих підприємців. Координаційну функцію беруть на себе консультативні поради. Основним чинником серед умов функціонування цієї моделі є існування потужного приватного сектора і потужного державного апарату. Перевагою цієї моделі є можливість зосередження коштів у великому обсязі. Недоліками ж є політизація інвестиційного процесу і поява обставин корупції.

Об'єднує в собі елементи цих двох моделей і так звана тайванська модель (третя модель) прагне до створення самокоординованого механізму приватного сектора в інвестиційних питаннях. Справа в тому, що уряд вважає, що фірми, які займаються експортом, мають найкраще і досконале уявлення про інвестиції та вкладення.

У світі з року в рік набувають широкого розмаху заходи, які проводить держава в економічній політиці, у напрямку залучення іноземних інвестицій. Кожна країна в рамках своєї економіки намагається поліпшити інвестиційний клімат. Створення сприятливого інвестиційного клімату значною мірою вирішується шляхом розвитку нормативно-правових основ державного регулювання іноземних інвестицій [5, с. 726]. За даними ЮНКТАД, у 2006 році у країнах світу для безпосереднього залучення іноземних інвестицій і розширення діяльності ТНК на території країн було здійснено близько 184 змін у їхньому законодавстві. Із них 80 % було спрямовано на формування

сприятливого інвестиційного клімату. І цим у результаті зазначено, що в країнах із розвинутою видобувною промисловістю «проти» залучення іноземних інвестицій було втілено в життя 37 законодавчих змін.

Із зазначених 184 змін 109 стосуються країн, які розвиваються. У країнах Африки – 57, країнах Західної Азії – 14, Південній, Східній та Південно-Східній Азії – 32, у країнах Латинської Америки та країнах басейну Карибського моря – 6, в Південно-Східній Європі та країнах Співдружності Незалежних Держав – 38, а в розвинутих країнах було здійснено 37 подібних законодавчих змін [11, с. XVII].

У період гострої інвестиційної кризи країни з перехідною економікою починають привласнювати інвестиційну політику розвинутих країн. У деяких країнах відбулися такі гострі економічні кризи, що уряд прагнув використати всі «інструменти», які є під рукою. Так, уряд і стимулює інвестування приватного сектора, і фінансує інвестиційні проекти, а також фінансує соціальну сферу (тобто, виявлялася привілейована допомога). Через такий кризовий вир пройшла і наша країна. Незважаючи на те, що з моменту важкого кризового періоду пройшов тривалий час, у нашій інвестиційній політиці можна побачити змішану діяльність наявних моделей.

Деякі країни почали здійснювати зміни у своїй інвестиційній політиці. Цим вони, усуваючи свою увагу від контролю над усіма проектами, спрямували його на формування сприятливого середовища. Тільки в соціальній сфері та інфраструктурних проектах присутня їх безпосередня участь.

Якщо ми звернемо увагу на досвід колишніх країн Європи з перехідною економікою, то побачимо, що на перших етапах перехідного періоду ці країни, відмовившись від державної комплексної інвестиційної діяльності в цій сфері, свою діяльність переважно спрямували на перетворення правового ринку і податкової системи, які забезпечують сприятливий інвестиційний клімат. На сьогодні нам уже відомо, що великих успіхів досягли в цій сфері не ті держави, які втілювали в життя всі сторони інвестиційної політики, а ті, які розробляли точну інвестиційну стратегію і дотримувалися її.

Таким чином, за інвестиційним рівнем та участю країн в інвестиційних процесах розрізняють три групи країн. На початку зазначимо, що в країнах першої групи рівень інвестицій відповідає докризовому рівню і присутнє помітне економічне зростання. У країнах з ринковою економікою падіння обсягу інвестицій з високого рівня на нормальний рівень створює ґрунт для проведення перетворень. Відзначимо й те, що нормальний рівень обсягу інвестицій від ВВП у відсотковому співвідношенні коливається в межах приблизно 20 %. У цій групі країн держава повністю відмовляється від фінансування інвестиційних проектів і фінансує лише соціальну сферу та інфраструктурні проекти. У таких країнах розвиток в інвестиційній сфері відбувається тільки за рахунок іноземних інвестицій. При цьому однією з важливих сторін інвестиційної стратегії є звільнення інвесторів від податків. Безумовно, це на певний період часу. Ці країни в такий спосіб вирішують свої інвестиційні проблеми. А проблеми, що стоять перед їх економікою, – зовсім інші. Напри-

клад, доведення економіки до нового технологічного рівня, забезпечення адекватного рівня збору та використання інвестицій на відновлення економіки країни тощо.

У другій групі країн обсяг інвестицій на задовільному рівні. Проте економічний розвиток досягається з труднощами, і можна сказати, що коли держава не реалізуватиме стабілізаційну політику, то неможливо буде домогтися стійкості. Так, держава бере участь у приватних інвестиційних проєктах, де може або бути поручителем, або надавати фінансову допомогу. У цій групі країн співвідношення обсягу інвестицій від ВВП знижується від 30 % до 20–15 %, і ці країни відчують труднощі в залученні інвестицій. Тому основні зусилля вони спрямовують на збільшення ефективності.

У країнах третьої групи до початку входження в перехідний період рівень обсягу інвестицій настільки знизився, що можна говорити не про їх економічне зростання, а про їх економічну відсталість. У таких країнах, безумовно і без сумнівів, інвестиційну стратегію безпосередньо спрямовано на залучення іноземних інвестицій. У таких країнах навіть не буває можливості використовувати досвід першої та другої груп. Тому що ці країни на розташованому геополітичному просторі реалізують помилкову політику. А це призводить до деградації їхньої економіки.

Література

1. Государственное регулирование рыночной экономики : Учебник / Кушлин В. И. – М.: Изд-во РАГС, 2005. – 834 с.
2. Государственное регулирование экономики: Учеб. пособие для вузов / Под ред. проф. Т. Г. Морозовой. – М.: ЮНИТИ-ДАНА, 2002. – 255 с.
3. Игонина Л. Л. Инвестиции : Учеб. пособие / Под ред. д-ра экон. наук, проф. В. А. Слепова. – М.: Экономист, 2005. – 478 с.
4. Инвестиции / Под ред. В. В. Ковалева, В. В. Иванова, В. А. Лялина. – М.: Проспект, 2003. – 440 с.
5. Курс экономической теории / Под ред. А. В. Сидоровича. – М.: Дело и Сервис, 2001. – 832 с.
6. Лабин Д. К. Международно-правовое регулирование иностранных инвестиций. – М., 2001. – 379 с.
7. Нешиной А. С. Инвестиции : Учебник. – 5-е изд., перераб. и испр. – М.: Издательско-торговая корпорация «Дашков и Ко», 2007. – 372 с.
8. Староверова Г. С., Медведев А. Ю., Сорокина И. В. Экономическая оценка инвестиций. – М.: КНОРУС, 2009. – 312 с.

-
9. Фархутдинов И. З. Международное инвестиционное право: теория и практика.– М., 2005. – 432 с.
 10. Хазанович Э. С. Иностранные инвестиции. – М.: КНОРУС, 2009. – 320 с.
 11. World Investment Report – 2007, United Nations Publication Geneva, 2007. 291 p.

Стаття надійшла до редакції 2 серпня 2010 р.